

Govor in sinhronizacija

Pia Nikolič

Splošno o govoru

Govor je eden glavnih načinov posredovanja informacij, zato mora biti v prvi vrsti artikuliran in jasen. Poleg slike je v avdiovizualnem mediju eden glavnih gradnikov, ki omogočajo razumevanje vsebine. Ker je Slovenija ena tistih držav, kjer smo navajeni filme »brati«, ker jih ponavadi podnaslavljamo, in ne sinhroniziramo, nam je toliko težje posvečati pozornost slušnemu razumevanju govora, ko do tega pride. Na primer pri filmih domače produkcije. Zato moramo govor na film posneti zelo jasno. V nasprotju z angleščino je slovenski jezik zelo neredundanten.¹

V igranih filmih se danes večina govora snema v postprodukciji, saj snemanje govora na terenu:

1. ne zadošča standardom razumljivosti zaradi slabega posnetka
2. ne zadošča standardom razumljivosti zaradi prevelike količine šumov v okolici
3. ne omogoča šepetanja
4. ni mogoče, če gre za izjemno množične scene

Med popularnejšimi serijami, ki so se večinoma posluževale zvoka, posnetega v postprodukciji, je recimo *Igra prestolov* (*Game of Thrones*, 2011–2019).

Vrste sinhronizacije

- Animirani filmi: Govor in dialoge posnamemo najprej, zato da lahko premikanje ust prilagajamo zvoku. Zgodbo torej posnamemo kot radijsko igro, ki ji sliko dodamo kasneje.
- Dokumentarni filmi: Zvok se posname naknadno, v postprodukciji, ko že imamo narejen časovni okvir posnetkov, ki jim prilagajamo dolžino govora.
- Igrani filmi: Kombiniramo: govor snemamo med igranjem, kar se ne sliši dobro, posnamemo kasneje (npr. če bi moral igralec šepetati, če je bilo med snemanjem na posnetku preveč šumov, če je moral biti igralec bolj pozoren na telo ali če npr. snemamo njegove misli).
- Reklamni filmi: Govor posnamemo na koncu, kot pri dokumentarnem filmu.

1. vaja – zaprimo oči in prisluhnimo tišini

Prisluhnimo, kateri zvoki nas obdajajo. V kakšnem ambientu smo? Nas motijo zunanji šumi? Se znotraj v prostoru sliši kak zvok? Slišimo naravne ali umetne zvoke? Kakšne zvoke trenutno proizvaja naše telo?

Ta vaja je namenjena temu, da se sodelujoči osredotoči zgolj na sluh. Znanstveniki namreč predvidevajo, da smo 80–90 % informacij navajeni prejemati prek vida. Ker je film avdiovizualni medij, je dobro, da se/učence za začetek spomnimo, kako pomemben in raznolik je zvok v vsakdanjem življenju.

Zavedanje zvočnih šumov okoli sebe je pomembno. Med snemanjem govora moramo

---

¹ Redundanca – komunikološki pojem, ki nam pove, do kolikšne mere je beseda še razumljiva, tudi če ji odvezamo črke. Če v angleščini v posamezni besedi odvezamo do 50 % črk, bo beseda v povprečju še vedno razumljiva. V slovenščini se ta odstotek giblje pri 30 %.

poskrbeti, da je v okolici čim manj šumov, saj jih v postprodukciji ne moremo povsem odstraniti. Snemanje zvoka naj zato poteka v tihih prostorih, poskrbimo, da so okna zaprta, pred vrata učilnice, v kateri snemamo, lahko postavimo tudi »stražarja«, ki bo miril morebitne moteče elemente na hodniku. Če snemamo zvok zunaj, počakamo, da neha pihati veter, oziroma na mikrofona v tem primeru poveznemo gobico, da zmanjša učinek vetra.

Odnos do mikrofona

Ko smo poskrbeli, da v prostoru ni šumov, poskrbimo še za ustrezen odnos do mikrofona. Če zvok/govor snemamo na koncertni mikrofona, pazimo, da ga proti ustom držimo pod kotom 45 stopinj. S tem se izognemo »prebijanju« raznih črk, kot sta P ali B, in poskrbimo, da mikrofona zajame naš glas v največjem možnem spektru. Če bomo mikrofona držali naravnost pred seboj, bodo črke, ki jih ne artikuliramo pravilno, bolj poudarjene od ostalih, česar ne želimo. Če bomo mikrofona držali pravokotno na usta, pa ne bo mogel zaznati vseh registrov našega govora.

V primeru, da snemamo na snemalno napravo ali radijski mikrofona, poskrbimo za enakomerno oddaljenost. Optimalna oddaljenost od mikrofona je enaka razdalji med iztegnjenima palcem in mezinco ene roke. Koncertni mikrofona držimo bliže, le nekaj centimetrov od ust.

Na kaj moramo paziti, ko snemamo sinhronizacijo v studiu?

- Odločimo se, ali želimo mono ali stereo posnetek (glas ponavadi snemamo na nastavitve »mono«).
- Nastavimo glasnost mikrofona – glede na to, kako glasno govori govorec (če je mikrofona nastavljen pretiho, se bo v postprodukciji zaradi višanja glasnosti slišal dodaten šum oziroma bo slišati, kot da smo snemali na hodniku; če je nastavljen preglasno, se zgodi obraten efekt, lahko pride tudi do t. i. »klipanja« – ko mikrofona doseže najvišje nivoje, ki jih ne moremo več zaznavati in so moteči, tak posnetek težko obdelujemo).
- poskušamo utišati odmev in zunanje šume (npr. v prostoru, kjer močno odmeva, obesimo odeje, karton ali stiropor; če želimo ohraniti učinek odmeva, ga raje dodamo v postprodukciji (t. i. »reverb«).
- Pazimo, da med snemanjem ne šumimo z oblekami, verižicami, da nam nič ne udarja po mikrofona.
- Do mikrofona držimo enakomerno razdaljo.
- Glava in usta naj bodo ves čas usmerjeni naravnost v mikrofona, vsak odmik glave v stran se sliši drugače, zaradi česar bo treba posnetek dodatno obdelovati.
- Med snemanjem imamo na sebi slušalke, da lahko nadzorujemo svoj glas in slišimo morebitne šume.
- Z listi, na katerih imamo napisan tekst, med govorom ne šumimo.
- Najraje snemamo en glas naenkrat na en mikrofona in večglasje raje združimo v postprodukciji (saj je en od govorcev lahko npr. tišji od drugih, zaradi česar ga lahko umetno nastavimo glasneje, če imamo njegov glas posnet na mikrofona posebej, in ne v zboru z ostalimi).
- Pred snemanjem se odkašljamo, si izpihamo nos.
- Na dosegu roke imamo vedno kozarec vode (vendar pijemo samo kratke požirke, saj nočemo cmokati – imeti preveč slina ali presuha usta).
- Zavoljo lažjega dihanja skozi trebušno prepono se s hrbtom ne naslanjamo na naslonjalo stola, ampak sedimo na njegovem sprednjem koncu, vzravnano, z nogami pravokotno na tla.
- Če črke P, B, T in podobne slabo artikuliramo, glavo raje ves čas držimo nagnjeno

rahlo stran od sredine mikrofona, da nenadni sunki zraka (izdihi med govorom) niso bolj poudarjeni od ostalih črk.

Na vse zgoraj omenjeno pazimo, še preden spregovorimo. Ker govorimo večino življenja, se nam včasih zazdi, da je govor nekaj enostavnega. Vendar moramo ne le snemati, ampak tudi govoriti kar se da pravilno, že zato, da se izognemo poškodbam glasilk in olajšamo delo tehniku. Z dobro artikuliranim govorom pa si povečamo ciljno publiko.

Uporaba knjižne slovenščine

Snemanje filmov zahteva pravilnejšo izreko, kot jo poznamo v vsakdanjem življenju, saj želimo doseči, da bi nas razumelo čim več slovensko razumečih ljudi. Izreko poskušamo približati pogovorni knjižni slovenščini, vendar do te mere, da nam je izreka še domača. Siljenje v preveč pravičen govor bo delovalo neživljenjsko in vplivalo na sproščenost. Upoštevanje (slovničnih) in drugih pravil pri snemanju govora je namenjeno temu, da vas bo lahko poslušalo in razumelo čim več ljudi. Kajti prav z govorom boste lahko k ogledu filma pritegnili publiko ali pa jo odvrnili od njega. Nerazumljivih filmov gledalci ne bodo hoteli pogledati do konca.

2. vaja – različni registri

Med predpriprave na snemanje sodi tudi spoznavanje lastnega glasu in ogrevanje. Najprej poskušamo začutiti različne registre, ki jih lahko uporabljamo pri govoru. Zato zapremo usta in z zaprtimi usti mrmramo, pri čemer s prelaganjem rok poskušamo ugotoviti, kateri del telesa nam ob tem vibrira. Za lažjo zaznavo vibracij lahko tudi zatisnemo nos in ušesa.

Najosnovnejši registri so trije:

- Visoki register (zaznamo ga lahko tako, da mrmramo najvišji ton, kar ga zmoremo. Vibrirati nam morajo čelo in sinusi, ta register zaznamo najteže).
- Srednji register (ob tem nam vibrira grlo ali okolica ključnic. Ta register uporabljamo največkrat, zato ga je najlažje zaznati, ton, na katerem nam telo najbolj vibrira, uporabljamo za ton, na katerem govorimo, saj nam omogoča najmanj naprezanja glasilk).
- Nizki register (vibrirati mora trebušna prepona, ta register je najteže začutiti s polaganjem rok. Ta register veliko uporabljajo radijski napovedovalci, ki med govorom dihajo s prepono, saj tako lažje nadzorujejo svoj glas).

Razumevanje različnih registrov je pomembno tudi zaradi njihove uporabe. Višje glasove uporabljamo, ko moramo izvajati nadležne zvoke (npr. med sinhroniziranjem animiranih filmov za otroke), nižji glasovi so tisti, ki jim bolj verjamemo. Politiki npr. vadijo govor z nižjim glasom, ki daje težo njihovemu nastopu in besedam. Ob pravilnem dihanju skozi trebušno prepono in redni vaji se glas sam od sebe zniža tudi za več tonov.

Raziskave kažejo, da je za govor pomembna tudi barva glasu. Rajši imamo glasove, ki so bogati, mehki, topli (kar uporabimo za dokumentarne filme ali za oponašanje/igranje močnih oziroma pomembnih ljudi ...).

Ni važno, kakšne so vaše glasovne predispozicije, temveč je važen predvsem čas, ki ga namenite vaji. Ukvarjanje z glasom je obrt, ki se je lahko nauči marsikdo. Le tisti zagnani in pridni pa bodo govor izmojstrili, da bo lahko razgiban in raznolik, ne monoton.

Branje

Tudi branje naj ne bo monotono. Vendar pozabite na osnovnošolsko učenje branja. Pri branju nikoli ne povzdignemo glasu pri vejici ali spustimo ob piki. Profesionalni bralci ločila upoštevajo le kot vodilo, in ne kot pravilo. Interpretacija sloni na uporabi krajših in daljših pavz ali na prestavljanju besede z enega na drug ton. Nikoli ne spremenimo tona govora med besedo. Vsaka beseda naj stoji na svojem tonu in vsaka črka naj bo enako dolga kot ostale.

Beremo tako, kot govorimo, in govorimo tako, kot beremo.

Veliko bralcev se ustraši tišin, vendar je tišina močnejši element govora kot zvok. Pred branjem oziroma kakršnimkoli intenzivnejšim ukvarjanjem z glasom pa se je najprej treba dobro ogreti, da se izognemo poškodbam (npr. polipom na glasilkah).

Vsako vajo ponavljamo vsaj tri minute.

3. vaja – ogrevanje dihalnega aparata

Vse vaje izvajamo tako, da ramena držimo pri miru in opazujemo premikanje trebuha. Pljuča naj se ne napejajo.

- Dvignemo roke in jih počasi spustimo. Ko jih spuščamo, izdihujemo AAAAAA.
- Po pasje dihamo, ne da bi se vmes ustavili za daljši vdih.
- Na zidu pred seboj izberemo točko, na katero se fokusiramo. Eno roko položimo na trebuh, ki naj se ob vdihu napolni z zrakom, potem počasi in enakomerno izdihujemo črko S.
- Odsekano govorimo posamične zloge, kot so HA-HA ali HE-HE ali HO-HO, pri čemer pred vsakim zlogom vdihnemo in ob izgovarjanju zloga izpustimo ves zrak naenkrat, kot bi nas nekdo boksnil v trebuh.

4. vaja – ogrevanje govornega aparata

USTNICE

- Primemo se za kotičke ustnic in skozi priprta usta izdihujemo zrak do izpusta, kot smo prej izdihovali črko S. Slišati se mora, kot bi z ustnicami »prdeli«.
- Izgovarjamo AEIOU, pri čemer naj sodeluje ves obraz. (Pri A-ju naj bodo oči in usta najbolj odprti, pri U-ju se skremžimo v najmanjši obraz, kar ga lahko naredimo).
- Zaporedno izgovarjamo: SČISTITE PEŠCE S CESTIŠČA.
- Zaporedno izgovarjamo (kot smo prej HA-HE, odsekano): PA-PÉ-PÊ-PI-PÓ-PÔ-PU
- Zaporedno izgovarjamo (kot smo prej HA-HE): BUH-BABA-BIČ
VRT-PRT-KRT-SMRT.

JEZIK

- Jezik iztegnemo. kolikor gre.
- Zaporedno izgovarjamo (kot prej HA-HA): LA TI TI TI TI TAJ
LA TI TI TI TI TAM
LA TI TI TI TI TAU.

MLAJ-BLAJ-FLAJ-KLAJ-TLAJ-DLAJ
MLEVEJO-BLEJEJO-PLOVEJO-KLJUJEJO
PIŠČE ŠČEBETAVO PRED ŠČITOM TIŠČIM
CIPICE CICIPICE CUNJICE ČRNE CEFRAJO

Za pravilno izvajanje vaj se moramo seznaniti z različnimi naglasnimi znamenji, kar je še toliko pomembnejše pri branju poezije.

Za pravilno izreko se obrnite na www.fran.si (spletne slovarje). Pri tem upoštevajte izgovarjavo, ki jo na prvem mestu preferira *Slovenski pravopis*, in ne *Slovar slovenskega knjižnega jezika*.

Izgovarjavo lahko preverjate tudi pri Govornem pomočniku RTV Slovenija.

Za izgovarjave tujih imen se obrnite na spletni portal FORVO.

Pravilna izgovarjava osebnih, zemljepisnih in drugih imen bo povedanemu dala legitimiteto.

Obvladovanje govora in branja je osnovna podlaga za interpretacijo in posledično sinhronizacijo oziroma igro.

5. vaja – pogoste napake pri branju

- Pri vejici ne »gremo gor« in pri »piki dol«.
- Ne V-kamo, predlog »V« beremo kot u, npr.: zapis »v Ljubljani« beremo »uLjubljani«.
- Uporabljamo jakostni, in ne tonemski naglas.
- Polglasnik uporabljamo le tam, kjer tako pravi *Slovenski pravopis*, npr. v besedi megla, ki jo izgovarjamo kot m'gla ali m'glá.
- Ne preverimo imen (Ukrajina se bere Ukrajína in ne Úkrajina, Portugalska se bere kot Portugálska in ne Pórtugalska, Norveška se bere kot Norvéška itd.).
- Nepravilno izgovarjamo samoglasnike (npr. zaradi narečnega govora izgovarjamo dvojne samoglasnike, ki se slišijo kot ua, ij ipd.).
- Dihamo na glas (dihanja naj se na posnetku ne sliši, razen če hočemo poudariti, da oseba npr. teče).
- Govorimo prehitro (razen če je naša artikulacija izjemna, rajši govorimo počasneje oziroma tako počasi, da bi nas »razumela naša babica«).
- Ne uporabljamo različnega ritma govora (izogibamo se repetitivnosti melodije govora).

6. vaja – branje

- Izberemo odstavek, ki po možnosti vključuje premi govor.
- Odstavek poskušamo prebrati na različne načine (linearno, bolj monotono, resno kot v dokumentarnem filmu; napadalno, z veliko melodije kot pri novicah senzacionalističnih medijev; z nasmeškom na obrazu in v visokem registru kot za reklamne oglase; z vlečenjem besed, kot da se bo vedno nekaj nadaljevalo, kot komentatorji športnih dogodkov; nizko in okorno, kot da smo medvedi; visoko in »zafnano«, kot da oponašamo užaljeno najstnico).

7. vaja – branje scenarija/dramskega teksta

- Ob branju vloge se vprašamo, kakšen je naš lik. Je star ali mlad? Je debel? Je kadilec? Je zaspan? Ali je akademik ali najstnik na košarkarskem igrišču, ki govori sleng? Je prehlajen? Ima govorno napako? Ima naglas? Kako to vpliva na višino/raskavost/zadovoljnost glasu?

8. vaja – sinhronizacija

Pri sinhronizaciji najprej pazimo, da se naš tekst ujema z dolžino odpiranja ust igralca na videu. Ko ima igralec zaprta usta, smo tiho. Za dopolnjevanje prekratkega teksta lahko uporabimo tudi medmete ali krajše besede, kot so »Pa«, »hm« itd. Poskusimo ujeti tudi samoglasnike, se pravi samoglasnike izgovarjati hkrati z igralcem na ekranu.

- Izberemo poljuben nekajsekunden odlomek iz filma.
- Odlomek najprej pogledamo brez zvoka in poskušamo analizirati vse, kar na sliki lahko izvaja zvoke in govor.

- Določimo glavne igralce, ki naj si izmislijo besedilo, in ostale, ki bodo delali zvoke iz ozadja, ter poskusimo sami sinhronizirati odlomek.
- Igralci naj zamenjajo vloge, predočimo jim kratek tekst, ki naj ga vsak od igralcev poskuša interpretirati po svoje.
- Nazadnje posnetek pogledamo tudi z originalnim zvokom in ugotavljamo, ali smo se mu približali.
- Poskusimo posnemati igralce na filmu.

Za pravilno izvajanje vaj in dodatno razlago pogledajte posnetek predavanja na spletni strani Šole filma: <http://www.solafilma.si/sl/objava/pia-nikolic-govor-sinhronizacija>.